

Аспарух Панов: Либерализмът отново набира скорост

03 декември 2010 06:06

Либералната позиция губи позиции в новите страни-членки на Евросъюза, особено сериозна е загубата в България. Но в Западна Европа либерализмът отново набира скорост, смята директорът на фондация „Фридрих Науман“. Фондацията отбелязва 20-годишното си присъствие в България с Ден на отворените врати в новия си офис в хотел „Кемпински Зографски“ на 3 декември от 14 до 16 часа.

Интервю на Цветана Георгиева и Андрей Симеонов

Информационна агенция КРОСС

Поводът за разговора ни е 20-годишното присъствие на фондация „Фридрих Науман“ в България. Какво донесе фондацията у нас? Тя е връстник на прехода, все пак.

Действително, фондацията е връстник на прехода и тя съпровожда българските усилия през всичките тези години на прехода. Това разбира се, се отнася и за другите немски политически фондации, които имат заслуги в целия процес на прехода. Специално за фондация „Фридрих Науман“ искам да кажа, че с нейната дейност са свързани много политически партии. Това са либералните политически партии в България. Ще си позволя да ги изброя от самото начало на демократичните промени.

Първата либерална политическа партия, която участва в управлението на страната, в правителството на Филип Димитров, беше Радикалдемократическата партия. Тя имаше свои министри, много председатели на комисии, както и председател на Народното събрание, в лицето на Александър Йорданов. Друга либерална политическа партия е „Нов избор“. Може би хората са я позабравили вече, но това е една партия, която се създаде на базата на СДС и нейното име е свързано с Димитър Луджев.

Друга партия е „Либерално-демократическата алтернатива“, която беше създадена от кръга около д-р Желю Желев, след като той напусна президентската институция. Тази партия е свързана с името на Румен Данов, който беше неин дългогодишен председател. Можем да споменем също и коалицията „Либерално демократичен съюз“, която също изигра известна роля.

Но всъщност основните либерални политически партии, които допринесоха за членството на България в Европейския съюз и в НАТО, са НДСВ и ДПС. Те участваха два мандата в управлението на страната.

Целият този път и развитието на либералните партии, както и опитът да се прави либерална политика в България са свързани с фондация „Фридрих Науман“. Освен това, разбира се, либералната политика не се прави само от либерални партии. Тя е невъзможна без активното участие на гражданското общество. През всичките тези години фондация „Фридрих Науман“ е работила много активно и с гражданското общество. Много

от най-известните неправителствени организации и анализаторски центрове са направили първите си крачки в партньорство с фондацията. Нека да споменем най-важните от тях. Това са Центърът за либерални стратегии, който свързваме основно с името на Иван Кръстев, фондация „Аксес“ с председател Валерий Русанов, създадено още през 1992 г. Може би най-дългогодишното партньорство на фондация „Фридрих Науман“ е с Института за пазарна икономика и Красен Станчев, като негов създател. Подобни неща могат да се кажат и за другите германски фондации, но все пак има различие в ценностните им системи, което, разбира се, е богатството на демокрацията. Ние сме либералната фондация, близки сме до Свободната демократическа партия и се опитваме да стимулираме развитието на либерални политики в България.

Като заговорихме за демокрация, можем ли да кажем, какво постигна българската демокрация за 20 години? Кои са основните ѝ слабости и основателна ли е критиката, че е слаба и неразвита?

Естествено, човек не трябва да говори само суперлативи. Ще се опитам да Ви кажа личното си мнение, като активен участник и в политиката. Това мнение не трябва да се приема като становище на фондация „Фридрих Науман“. Не знам защо, в последните години се прави опит да се създаде едно напълно негавистично отношение към прехода. Ето и сегашното управление непрекъснато се опитва да създаде картината, че всичко през тези 20 години е повече или по-малко един провал. Аз лично не съм съгласен с едно такова мнение и смятам, че никой не дава даром нито членство в Европейския съюз, нито членство в НАТО. Дълбоко съм убеден, че България повече или по-малко е изпълнила критериите, както за членство в ЕС, така и за цялостната си евроатлантическа интеграция. Естествено, обаче, оттук нататък започва пътят към приобщаване, пътят към интегриране в ЕС и в цялата евроатлантическа общност. Тук, разбира се, има много слабости, за които има различни причини. Основната слабост е, че все още в България трудно може да се говори за върховенство на закона. Според либералите справедливостта означава върховенство на закона. Защото това върховенство създава правилата, които са предназначени да осигурят необходимия минимум сигурност, стабилност, предвидимост и честност. Така че социалното устройство да функционира ефективно. С други думи казано, върховенството на закона поддържа реда в обществото, което е необходимо за оцеляването и успеха на обществото. Тук сме значително по-назад от развитите европейски демокрации и демокрациите в евроатлантическата общност като цяло. Общите правила за поведение трябва да бъдат валидни в еднаква степен за всички физически и юридически субекти. Но това у нас не е така и ние много добре го знаем, което води и до корупция. Но се надяваме и аз поне съм оптимист и мисля, че в ЕС, може би не толкова бързо, колкото ни се иска, но и ние ще се научим да живеем по правилата.

Възприехме ли европейските ценности у нас и какво трябва да променим? Къде се намира България в голямото европейско семейство?

Отговорът зависи от гледната точка. Специално по отношение на икономиката и икономическото развитие, особено на макроикономическо ниво, България постигна много големи резултати. Бяха направени много неща. Когато виждаме днес последиците от световната икономическа криза в различни държави, дори и в стари страни-членки на ЕС като Гърция например, виждаме, че в някои отношения сме много по-добре. Защото при

нас имаше икономическа криза, но нямаше банкова криза. Това е много голямо различие. Можем да сме благодарни, донякъде, че съсипването на държавата стана в едно друго време, по време на правителството на Виденов. Тогава се взеха необходимите мерки в макроикономическата политика и както правителството на СДС, така и следващите две правителства - на НДСВ и на Тройната коалиция, каквото и да се говори, съблюдаваха тези мерки. Основните слабости, от либерална гледна точка, се дължат, според нас, на много голямата роля на държавата. Държавата у нас все още се меси във всичко. Нашият сегашен министър-председател много обича футбола и аз ще се опитам да опиша ролята на държавата с футболна терминология. Модерният либерализъм характеризира длъжността на държавата като един безпристрастен футболен съдия, който налага правилата на играта, но в същото време, подобно на истински арбитър, не бива нито да се намесва в самата игра, нито да задава предварително или да подпомага резултата от нея, както се опитва да прави нашият министър-председател. В този дух на мисли, либералите винаги са се стремели към едно управление чрез обсъждане, което за съжаление днес не виждаме. Това е голяма слабост на българската демокрация. В управлението трябва да участват както законодателната и изпълнителната власт, така и да се привличат разнообразни интереси чрез гражданското общество. Само по този начин могат да бъдат установени широки мнозинства и стабилност на цялото законодателство. Това което, като либерали, винаги ни е безпокоило, е че когато административните действия на държавата започват да придобиват гигантски пропорции, тогава намалява значението на законодателната власт. Тя вече е неспособна и дори не е склонна да контролира действията на изпълнителната власт. А съдебната система се отказва или не е в състояние да изпълнява надзорната си функция за рамкиране на върховенството на закона. Голямата държава представлява много голяма опасност, особено в един незавършен още процес на преход.

Пречи ли ни популизъмът или той е по-скоро неизменна част от политическия процес у нас?

Популизъмът е една много голяма опасност за либералната демокрация. И за съжаление, трябва да кажем, че тенденциите за развитие на популизма и екстремизма не се наблюдават само в новите страни-членки. Има ги и в т. нар. „Стара Европа“. Целият този дебат, който водим и с Вас в момента, за либералния триъгълник на свободата, правата и отговорността, започва да се ожесточава и да се елементализира. При популизма този дебат се води на едно чалгаджийско ниво. Свидетели сме на настъпление на една безскрупулна вълна на политически популизъм в различни форми, които, понякога може да се каже, обезсмислят дори такива ценности на европейския либерален модел като толерантност към различията, традициите, културите, които са въплътени в семейството, религиите, гражданските общности... Предстои трудна битка. Тя не е завършена, не само в България, но и в целия Европейски съюз. Все още ЕС не е това, което ние либералите бихме искали да видим.

Либералната идея като че ли загуби сила във времето на криза. Какво е нейното бъдеще в Европа и у нас?

Има такива тенденции, но те винаги са част от един процес. В момента може да се каже,

че либералната идея губи малко позиции в новите страни-членки, загуби сериозни позиции и в България. В Западна Европа обаче либерализмът отново набира скорост. Либералите са на власт, след дълго прекъсване, в Германия. Те за първи път са на власт във Великобритания, където консервативно-либералната коалиция си е поставила за цел да промени изключително много неща относно ролята на държавата. В Холандия също либералите спечелиха изборите. Естествено, на тях им е много трудно, защото трябва да управляват в правителство на малцинството и трябва да търсят подкрепата на една екстремистка популистка партия, както е и случаят в България - подкрепата на Атака. Политиката не някакво постоянно състояние, тя е процес. И аз съм оптимист за бъдещото развитие на Европейския съюз и на България, в частност. Просто трябва да изживеем всички турбуленции създадени при преодоляване на последиците от кризата. Ще станем свидетели как ще се стабилизират нещата през следващите години.